

Validatierapport Kwaliteitszorg Onderzoek

Hogeschool van Beeldende Kunsten, Muziek en Dans Den Haag

Februari 2010

Deelcommissie VKO

- Drs. P.M.M. (Paul) Rullmann (dagvoorzitter)
- Drs. B. (Bart) van Bergen
- Dr. C.M (Tini) Hooymans
- Drs. M.A. (Marcel) de Haas (secretaris)

INHOUDSOPGAVE

Inleiding.....	3
1. Schets van de hogeschool.....	4
2. Bevindingen.....	6
2.1 <i>Structuur en samenhang in kwaliteitszorg</i>	6
2.2 <i>Randvoorwaarden voor kwaliteitszorg</i>	9
2.3 <i>Evaluaties van onderzoekseenheden</i>	10
2.4 <i>Verbeterbeleid</i>	11
3. Conclusie en aanbeveling.....	13
Bijlage 1 Instellingsbesluit VKO.....	15
Bijlage 2 Overzicht bestudeerd materiaal.....	18
Bijlage 3 Bezoekprogramma.....	19

Inleiding

De validatiecommissie kwaliteitszorg onderzoek (VKO) is begin 2009 door de voorzitter van de HBO-raad geïnstalleerd (zie instellingsbesluit, bijlage 1). De VKO maakt als onafhankelijke commissie onderdeel uit van het per 1 januari 2009 ingevoerde kwaliteitszorgstelsel voor onderzoek aan hogescholen, gebaseerd op het brancheprotocol kwaliteitszorg onderzoek (BKO). De taak van de VKO is het valideren van de kwaliteitszorgsystemen van de hogescholen, voor zover de kwaliteitszorg betrekking heeft op *onderzoek*. Kwaliteitszorg wordt daarbij gedefinieerd als “het systematische en dynamische geheel van beleid, organisatie, procedures, processen, en middelen, gericht op het permanente handhaven en verhogen van de kwaliteit van het onderzoek binnen de hogeschool, door middel van cyclisch evalueren en verbeteren.”

Bij de installatie van de VKO is voor elke hogeschool - op basis van eigen voorkeuren – door de HBO-raad vastgelegd in welk jaar de validatie plaatsvindt. In de zo tot stand gekomen planning voor 2009-2015 is de Hogeschool van Beeldende Kunsten, Muziek en Dans (in het vervolg afgekort tot HBKMD) de vierde door de VKO te valideren hogeschool. De VKO ontving daartoe op 12 januari 2010 het zelfevaluatie-rapport van de hogeschool met documentatie (zie overzicht, bijlage 2) ter bestudering en bespreking. Het validatiebezoek vond vervolgens plaats op 3 februari 2010. Een deelcommissie vanuit de VKO sprak op die dag met het College van Bestuur, management/staf, lectoren en onderzoekers/docenten vanuit de HBKMD (zie volledig bezoekprogramma en antecedenten deelcommissie VKO in bijlage 3).

Nadat de voorzitter van de VKO een voorlopige mondelinge terugkoppeling had gegeven aan het eind van het bezoek heeft de VKO zich intern beraden op de definitieve rapportage. Van de VKO wordt verwacht dat zij bij elke hogeschool tot een op ontwikkeling en verbetering gerichte rapportage komt. Het gaat daarbij om een onderbouwde en genuanceerde kwalitatieve conclusie ten aanzien van het functioneren van het kwaliteitszorgsysteem in verschillende opzichten en op verschillende dimensies, en hierop gebaseerde aanbevelingen voor verbetering.

Op basis van haar bevindingen heeft de VKO de kwaliteitszorg met betrekking tot het onderzoek van de HBKMD als **gevalideerd** gekwalificeerd. Deze kwalificatie wordt in de volgende hoofdstukken nader onderbouwd. In hoofdstuk 1 wordt een schets gegeven van de hogeschool, in algemene zin en meer toegespitst op de missie, organisatie en omvang van het onderzoek. Hoofdstuk 2 beschrijft de bevindingen en beoordelingen van de VKO aan de hand van de vier validatievragen zoals deze zijn vastgelegd in het basisdocument kwaliteitszorg onderzoek 2009-2015 (zie www.vkohogescholen.nl). In hoofdstuk 3 sluit de VKO af met haar conclusie en aanbeveling.

1. Schets van de hogeschool

De HBKMD is in 1990 ontstaan door het samengaan van de *Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten* en het *Koninklijk Conservatorium*. De geschiedenis van de Koninklijke Academie gaat terug tot 1682 en die van het conservatorium tot 1826. De hogeschool bestaat thans uit twee faculteiten (*Beeldende Kunst en Vormgeving* en *Muziek en Dans*) en twee interfaculteiten (*ArtScience* en *School voor Jong Talent*). De *bacheloropleidingen* die worden aangeboden zijn: *Autonome Beeldende Kunst, Vormgeving, Muziek, Docent Muziek en Dans*. Daarnaast biedt de hogeschool de *masteropleidingen Type and Media, Muziek, Sonologie* en *Opera* aan.

In 2001 werd op verzoek van -en in samenwerking met- de Universiteit Leiden de Faculteit der Kunsten opgericht. De hogeschool en de universiteit hebben daarbij wederzijds onderwijs ontwikkeld en toegankelijk gemaakt, er is (promotie)onderzoek gestart en er zijn kunstenaars als hoogleraar aangesteld. In 2008 is deze Faculteit der Kunsten gefuseerd in de nieuwe Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden. Daarbinnen zijn de promotietrajecten en de gezamenlijke onderwijscomponenten ondergebracht in het instituut *Academie der Kunsten*.

De hogeschool heeft gemiddeld 1.900 ingeschreven studenten, waarvan circa 650 uit het buitenland. Het onderwijzend personeel bestaat uit ca. 450 personen (180 fte), waarvan ca. 70 uit het buitenland. De aansturing van de hogeschool geschiedt door het College van Bestuur en de faculteitsdirecties. De voorzitter van het College van Bestuur van de hogeschool is tevens directeur van de *Academie der Kunsten* en heeft samen met de andere decanen een raadgevende stem binnen het College voor Promoties van de Universiteit Leiden.

De hogeschool verzorgt onderwijs, organiseert projecten, uitvoeringen en exposities, is actief in internationale samenwerking en uitwisseling, brengt interdisciplinair onderwijs van de grond en heeft onderzoek tot kernactiviteit gemaakt. Specifieke kenmerken waarmee de hogeschool zich wil onderscheiden binnen het hoger onderwijs zijn:

- het streven naar een hoog technisch en artistiek niveau, gerelateerd aan internationale maatstaven,
- vernieuwing vanuit traditie en
- het samengaan van onderwijs, onderzoek en productie.

De hogeschool heeft daarnaast een sterk internationaal profiel maar is ook verankerd in de gemeente Den Haag en, in bredere zin, het Nederlandse culturele achterland.

De strategische doelstellingen van de hogeschool luiden:

- een nadere concretisering van de relatie tussen onderwijs, onderzoek en productie, de krachtige driehoek van elementen waarop de hogeschool is vormgegeven;
- een verdere intensivering van het wervingsbeleid gericht op excellentie, talentontwikkeling en de daaraan gekoppelde aandacht voor de voortrajecten;
- een permanent verbinden van traditie en ambacht aan experiment en vernieuwing;
- een verdere versterking van het internationale karakter.

Wat betreft het *onderzoek* aan de HBKMD is het streven erop gericht om:

- de verbinding tussen kunst en wetenschap te versterken;
- de resultaten van onderzoek permanent van invloed te laten zijn op het onderwijs;
- de doorstroom talentontwikkeling-vooropleidingstrajecten-bachelor-master-PhD-lifelong learning te versterken;
- de kenniscirculatie tussen het beroepenveld en het onderwijs te stimuleren;
- alumni en docenten van de Hogeschool de gelegenheid te bieden om te promoveren.

Over heel 2009 had de HBKMD ruim 1,2 miljoen euro beschikbaar voor onderzoek, waarvan ongeveer de helft uit de lump sum financiering van rijkswege. Bij het onderzoek waren in dat jaar 3 (1,6 fte) lectoren, 40 (4,7 fte) docenten en andere onderzoekers en 49 (2,7 fte) promovendi betrokken. Daarnaast participeerden ongeveer 210 (master)studenten in het kader van hun opleidingen.

De HBKMD beschikt over drie lectoraten: *Lifelong learning in Music & the Arts*, *Kunstenaarstheorieën en de artistieke praktijk* en *Docent van de 21ste eeuw*. Daarnaast loopt het RAAK-project *Interactieve visualisatietechnieken voor Art & Design* in samenwerking met de TU-Delft. Op doctoraatsniveau krijgt het onderzoek gestalte in nauwe samenwerking met de *Academie der Kunsten* en andere (ook Vlaamse) partnerinstellingen.

De HBKMD beschouwt *alle op onderzoek gerichte en uit onderzoek voortkomende activiteiten binnen het samenwerkingsverband van de hogeschool en de universiteit Leiden* als één onderzoekseenheid voor evaluatie. Daarbij impliceert ze zowel het *onderzoek in en door de kunst* (ook wel *artistic research* genoemd) als het *onderzoek naar en voor de kunst* (gericht op vaktheorie en/of theoretische reflectie). Ten tijde van het validatiebezoek had de hogeschool ervaring opgedaan met het evaluatietraject (zelfevaluatie en externe audit) van de als zodanig gedefinieerde eenheid.

2. Bevindingen

De VKO kon beschikken over voldoende documentatie in de vorm van het zelfevaluatie-rapport met een achttal bijlagen (zie bijlage 2). Vanuit dit logisch opgestelde en helder geschreven rapport wordt verwezen naar de relevante bijlagen. Het totaal biedt een goed beeld van het huidige palet aan onderzoek als ook van de kwaliteitszorg die door de HBKMD wordt beoogd. De gesprekken die de VKO vervolgens tijdens haar validatiebezoek mocht voeren, heeft ze ervaren als open, informatief en constructief. Deze gesprekken hebben kleur kunnen geven aan het beeld dat de commissie vooraf had verkregen op basis van het zelfevaluatie-rapport.

Conform het basisdocument diende de VKO de volgende vier validatievragen te beantwoorden:

1. Is er sprake van voldoende structuur en samenhang in de kwaliteitszorg van de hogeschool (ten aanzien van onderzoek)?
2. Zijn er voldoende randvoorwaarden voor de uitvoering van de kwaliteitszorg (ten aanzien van onderzoek)?
3. Worden de onderzoeksevaluaties op deskundige en onafhankelijke wijze uitgevoerd en conform de brancheafspraken hierover?
4. Worden evaluaties gebruikt voor de handhaving en verbetering van de kwaliteit van het onderzoek en de organisatie?

Hieronder structureert de commissie haar bevindingen aan de hand van deze vier vragen in respectievelijk de paragrafen 2.1, 2.2, 2.3 en 2.4. Elk van deze vier paragrafen sluit af met mogelijkheden voor verbetering op de voor de validatievraag relevante onderwerpen.

De VKO heeft de door de HBKMD gedefinieerde *eenheid* van onderzoek (zie H1) als uitgangspunt genomen bij de beoordeling van de *kwaliteitszorg* ten aanzien van het onderzoek. Implicatie hiervan is dat de (beoordeling van de) kwaliteitszorg dus betrekking heeft op het brede spectrum van wat als onderzoek wordt aangemerkt binnen de hogeschool. Dit betreft daarmee zowel het onderzoek binnen het bachelor- en masteronderwijs en doctoraatstrajecten als binnen lectoraten en het RAAK-project. Daarbij is zowel het *onderzoek in en door de kunst* als het onderzoek *naar en voor de kunst* betrokken.

2.1 Structuur en samenhang in kwaliteitszorg

De kwaliteitszorg van de HBKMD had tot voor kort alleen betrekking op het onderwijs, overigens in brede zin, dus inclusief organisatie en randvoorwaarden. In het studiejaar 2008/2009 is daar *het onderzoek* als thema bijgekomen. Bij de voorbereiding van het

zelfevaluatierapport in 2009 heeft de hogeschool voor het eerst gewerkt aan *structurele* kwaliteitszorg met betrekking tot onderzoek. Voor de ontwikkeling en uitvoering van de kwaliteitszorg is op centraal niveau een werkgroep ingesteld waarin onder meer de voorzitter van het CvB participeert. Deze werkgroep functioneert als denktank voor de vormgeving van het kwaliteitszorgbeleid en als begeleidingscommissie van de zelfevaluatie. De werkgroep coördineert ook de organisatie van de interne en externe evaluaties.

De beoogde kwaliteitszorg vindt plaats in een driejaarlijkse cyclus waarbij de periode 2009-2011 de eerste cyclus is. De voornaamste instrumenten en stappen zijn daarin:

- Schriftelijke enquête onder -bij onderzoek betrokken- medewerkers;
- Uitwerken en verdiepen van de resultaten van deze enquête d.m.v. focusgroepen;
- Inventarisatie van markante resultaten van onderzoek;
- Meten van studenttevredenheid over de invloed van het onderzoek op het onderwijs;
- Meten van de erkenning bij beroepsgenoten: archivering en dossiervorming;
- Externe audit;
- Overall evaluatie naar aanleiding van alle verrichte onderzoeken en de audit;
- Vaststellen van consequenties voor onderzoek(sbeleid) en kwaliteitszorg;
- Implementatie van voorgenomen veranderingen.

Ten tijde van het validatiebezoek van de VKO in februari 2010 had de schriftelijke enquête onder medewerkers inmiddels plaatsgevonden, waren markante resultaten van onderzoek geïnventariseerd en had de externe audit plaatsgevonden. De overige stappen waren ingepland tot het eind van de cyclus.

Voor het afleggen van interne verantwoording werken lectoraten op basis van jaarplannen, werkplannen en voortgangsrapportages. De individuele onderzoekers leggen daarnaast voor hun persoonlijk functioneren verantwoording af aan de directies van het Conservatorium en de Academies, tevens zijnde het College van Bestuur.

Er is op verschillende manieren een relatie tussen de kwaliteitszorg voor onderwijs en onderzoek. De bovengenoemde cyclische systematiek is bijvoorbeeld afgeleid van de onderwijskwaliteitszorg, maar ook de werkwijze om zoveel mogelijk belanghebbenden bij de kwaliteitszorg te betrekken. Daarbij komt dat de onderzoeken door dezelfde kwaliteitszorg medewerkers worden uitgevoerd, waardoor er een sterke wisselwerking is tussen het denken over de kwaliteit van onderwijs en van onderzoek. Tenslotte vormen bepaalde onderzoeken uit de reguliere kwaliteitszorg een bron van kennis over de onderzoekskwaliteit, bijvoorbeeld tevredenheidsonderzoeken. Hoewel er dus een sterke samenhang is, wordt desondanks geprobeerd voor het onderzoek een eigen, met name op de problematiek van het nog jonge terrein van het 'onderzoek in de kunsten' toegesneden methodiek te ontwikkelen.

Mogelijkheden voor verbetering

De VKO bezocht de hogeschool in een fase waarin de kwaliteitszorg t.a.v. onderzoek maar net was opgestart, met als implicatie dat veel zaken nog het karakter hadden van intenties, goeddeels uitgewerkt in geplande activiteiten. Niettemin heeft de VKO zich een beeld kunnen vormen van de kwaliteitszorg, deels op basis van de activiteiten die al wel waren uitgevoerd. Naar het oordeel van de commissie heeft de HBKMD goede eerste stappen gezet op weg naar structurele kwaliteitszorg. De daarbij in te zetten instrumenten en te verrichten activiteiten zijn helder beschreven en in een driejaarlijkse cyclus gefaseerd. De eerste activiteiten zijn volgens planning uitgevoerd.

Tegelijkertijd ziet de VKO al mogelijkheden voor verbetering van structuur en samenhang van de beoogde kwaliteitszorg, zowel qua beleid als uitvoering. Ten eerste is het naar het oordeel van de commissie van groot belang om in de volgende fase meer te differentiëren en te specificeren naar:

- verschillende *typen* onderzoek, zoals artistiek versus (vak)theoretisch onderzoek;
- verschillende *niveau's* van onderzoek, zoals bachelor, master, PhD en lectoraten;
- verschillende *onderzoeksdomeinen*, zoals muziek, dans, beeldende kunst en vormgeving.

Het knellen van de naar één eenheid geaggregeerde aanpak is de VKO onder meer gebleken uit de door de hogeschool gehouden enquête, de ervaringen met de externe audit (zie ook 2.3 en 2.4), maar ook uit de tijdens haar bezoek gevoerde gesprekken. Telkens bleek dat het onvoldoende mogelijk was om specifieke conclusies en maatregelen te verbinden aan de verschillende lagen en onderdelen van de onderzoekseenheid.

Ten tweede vindt de VKO het essentieel dat voor deze verschillende typen, niveau's en domeinen van onderzoek, meer *expliciete* kwaliteitscriteria geformuleerd gaan worden. De commissie wil hiermee beslist niet voorbijgaan aan de eigenheid van de kunsten en het kunstonderwijs. Ze is er echter van overtuigd geraakt -en daarin bevestigd door diverse gesprekspartners tijdens haar bezoek- dat veel meer valt te expliciteren, te articuleren, te objectiveren en te verbaliseren dan thans gebeurt; dat geldt niet alleen voor het kwaliteitszorginstrumentarium, maar ook voor de positie van bepalende actoren als bijv. de lectoren. Daarbij beseft ze dat met name voor het artistiek onderzoek geldt dat dit een nieuw terrein is waar men -ook internationaal- nog zoekende is naar criteria. Er vinden daarbij interessante ontwikkelingen plaats waarin de HBKMD overigens een niet te onderschatten rol vervult. Zo levert de hogeschool de voorzitter van een werkgroep binnen de European League of Institutes of the Arts (ELIA) die zich onder meer richt op kwaliteitsontwikkeling van *artistic research*.

Ten derde -en in het verlengde van de voorgaande twee punten- beveelt de VKO aan om een duidelijker relatie te leggen tussen de kwaliteitszorg enerzijds en de (interne en externe) verantwoordingsmomenten anderzijds. Ze doelt hierbij vooral op het beter

benutten van de uitkomsten van kwaliteitszorginstrumenten al dan niet afgezet tegen (goeddeels nog te ontwikkelen) expliciete kwaliteitscriteria, opdat deze als evidentie kunnen dienen bij de verantwoordingsverslagen en gesprekken.

2.2 Randvoorwaarden voor kwaliteitszorg

De VKO heeft de indruk gekregen dat in algemene zin voldoende tijd en geld wordt vrijgemaakt om de beoogde kwaliteitszorg tot uitvoering te brengen. In de Academie is de kwaliteitszorg sinds 2002 in handen van een speciale functionaris. In het Conservatorium is de kwaliteitszorg tot het najaar 2007 bij verschillende functionarissen belegd. Sindsdien is er een stafmedewerker kwaliteitszorg aangesteld. Vanwege de toenemende werkzaamheden is er vanaf 2008 op beide faculteiten een extra kwaliteitszorgmedewerker aangesteld. De totale formatieomvang van de vier kwaliteitsfunctionarissen bedraagt 2,7 fte. Voor het ontwikkelen en verwerken van onderzoeken wordt regelmatig de evaluatieservice van het ICLON ingeschakeld, onderdeel van de Universiteit Leiden. De kwaliteitszorgmedewerkers hebben geen eigen budget; de uitgaven worden per gelegenheid geoffreerd en na toestemming van de directeur van de faculteit uitgezet.

De VKO heeft met groot genoegen kunnen vaststellen dat de HBKMD wordt gekenmerkt door een kwaliteitscultuur. In vele opzichten is merkbaar dat men gewend is elkaar kritisch te benaderen. Voor de hogeschool is kwaliteitszorg dan ook nauw verbonden met het permanente streven naar excellentie dat inherent is aan elke vorm van professionele kunstbeoefening.

Mogelijkheden voor verbetering

De VKO beschouwt de kwaliteitscultuur binnen de HBKMD als een zeer gunstige randvoorwaarde. Het streven naar kwaliteit is al zozeer in de organisatie en de werkwijze van personen verankerd dat daar ook door de VKO een groot vertrouwen in wordt gesteld. De VKO deelt de visie van de HBKMD dat samen met de onderzoekers gewerkt moet worden aan een vorm van kwaliteitszorg die voor hen inspirerend is. Kunstenaars en onderzoekers in de kunsten zijn gewend om in vrijheid te opereren, en vanuit een ongedwongen zoeken interessante en vruchtbare ideeën voort te brengen. De kwaliteitszorg moet daarop aansluiten, zonder dat deze een vrijblijvend karakter krijgt. De onder 2.1 gegeven aanbevelingen om meer relatie te leggen tussen kwaliteitszorg en verantwoording en meer expliciet van (kwaliteits)criteria uit te gaan kunnen helpen om dat evenwicht te bereiken.

2.3 Evaluaties van onderzoekseenheden

In december 2009, twee maanden voor het bezoek van de VKO, vond de externe evaluatie van het onderzoek plaats. Zoals hiervoor al vermeld heeft het CvB de hele hogeschool als onderzoekseenheid aangewezen, waarbij het gaat om alle op onderzoek gerichte en uit onderzoek voortkomende activiteiten binnen het samenwerkingsverband met de Universiteit Leiden. Bij het samenstellen van de evaluatiecommissie is gezocht naar vooraanstaande deskundigen op het terrein van de kunsten, het onderzoek voor, naar en in de kunsten, het besturen van culturele en onderwijsinstellingen, en kwaliteitszorg.

In de voorbereiding op de visitatie hielden de kwaliteitsmedewerkers interviews met diverse onderzoekers binnen de hogeschool en legden deze vast in verslagen. De evaluatiecommissie ontving die verslagen plus een concept van het zelfevaluatierapport, dat nadien in bijgestelde vorm tevens voor de validatie door de VKO is gebruikt. De evaluatiecommissie werd gevraagd deze eenheid kritisch te beschouwen en adviezen te geven. De VKO heeft met genoegen vastgesteld dat daarbij de vijf evaluatievragen uit het brancheprotocol (BKO) expliciet ter beantwoording zijn meegegeven.

Mogelijkheden voor verbetering

Het is de VKO duidelijk geworden dat de externe evaluatie zeer waardevol is geweest in het licht van de ontwikkelingsfase waarin de kwaliteitszorg van de hogeschool verkeert. De evaluatie is voor de hogeschool een eyeopener gebleken en een uiterst leerzame ervaring. De evaluatie is naar het oordeel van de VKO deskundig en onafhankelijk uitgevoerd.

Het getuigt van creativiteit en een gevoel voor efficiëntie dat de hogeschool getracht heeft één zelfevaluatierapport te maken dat voor zowel de onderzoeksevaluatie als de VKO validatie geschikt zou kunnen zijn. Dit is echter maar ten dele gelukt, hetgeen mede verklaart waarom het eindrapport van de evaluatiecommissie beperkt is in het aanreiken van *specifieke* bevindingen en aanbevelingen. Aanvullend wordt dit veroorzaakt door de keuze van de hogeschool om al het onderzoek als één eenheid te beschouwen en deze brede en gedifferentieerde eenheid door een commissie van drie personen te laten evalueren. Zoals de VKO in 2.1 heeft aangegeven is het onderzoek daarvoor te verscheiden. Zij beschouwt de uitgevoerde evaluatie, hoe waardevol deze ook is geweest, niet in alle opzichten als een geslaagde invulling van de brancheafspraken hierover. De VKO onderschrijft dan ook ten zeerste, de al door de HBKMD in de eigen zelfevaluatie aangekondigde *tweede* audit, die zal plaatsvinden aan de hand van een meer omvattend zelfevaluatierapport. De VKO zou daaraan willen toevoegen dat de verscheidenheid qua typen, niveaus en domeinen van onderzoek daarbij goed uit de verf moeten komen, zowel in de zelfevaluatie (mogelijk door meerdere rapporten) als in de omvang en samenstelling van evaluatiecommissie(s). Daarbij moet ook een betere relatie kunnen bestaan tussen de informatie die de commissies aangereikt krijgen en de

evaluatievragen die zij moeten beantwoorden. Het BKO biedt daarvoor duidelijke richtlijnen.

Ten slotte zou de VKO in overweging willen geven om in de commissie(s) ook internationale leden een plek te geven. De missie van de hogeschool en de aard van het domein zouden dit zeer rechtvaardigen.

2.4 Verbeterbeleid

De externe commissie die de evaluatie uitvoerde komt in haar rapport tot de conclusie dat de HKBMD op de goede weg is bij het vormgeven van het onderzoek conform de missie van de hogeschool. De samenwerking met de Universiteit Leiden draagt hier volgens haar positief aan bij. Volgens die commissie is het profiel van het onderzoek weliswaar artistiek maar worden er wetenschappelijke onderzoeksmethoden toegepast ter onderbouwing van de bevindingen. Het aantal presentaties en publicaties van de lectoren en vanuit RAAK, van de onderzoekers, promovendi en van studenten noemt zij talrijk. Van buitenaf blijkt, aldus die commissie, waardering en erkenning voor wat het instituut op het terrein van onderzoek, kennisontwikkeling en kennisdeling te bieden heeft. Ook is zij ervan overtuigd geraakt dat er een relatie wordt gelegd met de onderwijscurricula waarbij onderzoek theorievormend is en veelal leidt tot nieuwe programma's. De externe commissie heeft goede voorbeelden aangetroffen van onderzoek dat aantoonbaar die wisselwerking tussen beroepenveld en onderwijs stimuleert. Verder stelde de commissie vast dat de ontwikkeling van de onderzoekseenheid gebeurt vanuit een groot enthousiasme.

Mogelijkheden voor verbetering

Het rapport van de evaluatiecommissie bevestigt voor de hogeschool dat ze goede stappen heeft gezet en dat het onderzoek doorgaans van goede kwaliteit is en een positief effect heeft op het onderwijs en de beroepspraktijk. Hoewel de VKO alle aanleiding ziet om de zeer algemene conclusies van de evaluatiecommissie te onderschrijven is het jammer dat de evaluatie geen concrete aangrijpingspunten biedt om verdere en meer specifieke verbeteringen te treffen. Zoals eerder beargumenteerd (in 2.1 en 2.3) valt dit te verklaren door de gekozen opzet en eenheid van evalueren.

De in januari 2010 gepubliceerde uitkomsten van de onder 2.1 beschreven interne enquête compenseren deze beperking ten dele. De hogeschool formuleert op basis daarvan drie overkoepelende vragen:

- Wat verwacht de hogeschool van het niveau en de effecten van te verrichten onderzoek binnen Bachelor- en Masteropleidingen, Doctoraatstrajecten en lectoraten?

- Welke langlopende onderzoeksgroepen en thema's voor onderzoek vindt de hogeschool van belang in het licht van de continuïteit van onderzoek binnen de hogeschool?
- Hoe kunnen onderzoek en onderwijs elkaar versterken? Hoe kunnen de resultaten van onderzoek in het onderwijs worden geïmplementeerd?

De VKO beschouwt deze als zeer relevante vragen die zich beslist lenen voor nadere discussie in de door de HBKMD te organiseren focusgroepen. Van belang daarbij is wel dat het perspectief van stakeholders wordt meegenomen en dat een manier wordt gevonden om de verscheidenheid qua typen, niveau's en domeinen van onderzoek goed tot zijn recht te laten komen.

Voor het verbeterbeleid in algemene zin geldt dat ook dit naar het oordeel van de VKO meer geëxpliciteerd en geformaliseerd kan worden. Hierbij hoort tevens dat het verbeterbeleid een meer bestuurlijke dimensie krijgt, in die zin dat planning, opzet, uitvoering en opvolging meer in een bestuurlijke cyclus, rechtstreeks onder het CvB worden ingebed.

3. Conclusie en aanbeveling

De VKO heeft op basis van de zelfevaluatie van - en haar bezoek aan de HBKMD in Den Haag kunnen vaststellen, dat het kwaliteitszorgsysteem voor onderzoek in een eerste fase van ontwikkeling verkeert. De hogeschool heeft een aantal goede eerste stappen gezet; er ligt een visie, er is een planning gemaakt in een driejarige kwaliteitszorgcyclus en een aantal instrumenten is reeds ingezet. Een centrale werkgroep is in het leven geroepen voor ontwikkeling, begeleiding en coördinatie. Daarnaast zijn er diverse relevante ontwikkelingen en initiatieven, mede in internationaal verband, waarbij de hogeschool is betrokken dan wel een coördinerende rol vervult.

De hogeschool wil toe naar een meer structurele en geformaliseerde aanpak van kwaliteitszorg, zonder daarmee de cultuur van de instelling geweld aan te doen. De VKO juicht dit van harte toe. Ze is enthousiast over de kwaliteitscultuur binnen de HBKMD en ziet geen reden om zorgen te hebben over de kwaliteit van het onderzoek. Via de informele benadering en op basis van veelal impliciete criteria wordt de kwaliteit binnen de hogeschool op peil gehouden dan wel naar een hoger niveau gestuwd. Peer review als instrument speelt daarin een belangrijke rol. Toch schuilt hierin ook een valkuil. De commissie heeft gezien dat dit besef van een hoogontwikkelde kwaliteitscultuur het formaliseren van kwaliteitszorg in de weg kan staan. Het van nature zelfkritisch zijn garandeert niet dat alles vanzelf goed blijft gaan. Het is daarom echt nodig dat er een kwaliteitszorgstructuur komt, waarmee de informele benadering wordt aangevuld met meer formele momenten op basis van meer expliciete criteria. Het maakt de hogeschool minder kwetsbaar en minder afhankelijk van persoonlijke banden en het vergemakkelijkt een transparante interne en externe verantwoording. Ook kan het bijdragen aan een meer expliciet verbeterbeleid met een bestuurlijke dimensie.

De keuze van de hogeschool om alle onderzoek als behorende tot één eenheid te beschouwen kan enerzijds goed worden begrepen vanuit de ontwikkelingsfase, de beperkte omvang die het onderzoek nochtans heeft, als ook vanuit de verwevenheid tussen de verschillende typen, niveaus en domeinen van onderzoek en het onderwijs. Anderzijds vereist het evalueren en verbeteren van onderzoek, op bepaalde onderdelen van het systeem, een meer gedifferentieerde en specifieke benadering. Dit geldt nadrukkelijk voor de onderzoeksevaluaties zoals bedoeld in het BKO. Dergelijke evaluaties moeten meer specifieke conclusies en aanknopingspunten voor verbeteringen kunnen bieden. Ook zal de externe evaluatie aan waarde winnen als commissies een gearticuleerd referentiekader meekrijgen op basis van meer expliciete criteria. De door de HBKMD georganiseerde externe evaluatie beschouwt de VKO dan ook niet in alle opzichten als een geslaagde invulling van de brancheafspraken hierover. De VKO gaat er vanuit dat de hogeschool een volgende evaluatie uiterlijk in 2011 laat uitvoeren.

Gezien het beginstadium waarin het kwaliteitszorgsysteem verkeert en de beperkingen van de uitgevoerde evaluatie heeft de VKO overwogen om een *voorwaardelijke* validatie uit te spreken. Zij heeft hier zeer bewust niet voor gekozen. De door de hogeschool gezette en geplande stappen, de gunstige randvoorwaarden in termen van betrokkenheid, bereidheid en kwaliteitsbesef en de positieve indruk van de kwaliteit, geven tezamen voldoende vertrouwen in de verdere ontwikkelingen. Dat vertrouwen betreft zowel de kwaliteitszorg als de kwaliteit en rechtvaardigt een onvoorwaardelijke validatie. De VKO wil daarbij wel adviseren de lectoraten in die ontwikkeling scherper te positioneren om als aanjager te kunnen fungeren. Het zou wat dat betreft wenselijk zijn als het onderzoek meer massa kon maken en de positieve invloed die het zichtbaar al heeft op het onderwijs en de beroepspraktijk zou kunnen verbreden.

Kortom, de VKO complimenteert de HBKMD met de kwaliteitscultuur, de gerealiseerde kwaliteit en de eerste stappen die zijn gezet op weg naar structurele kwaliteitszorg. Ze spreekt het vertrouwen uit dat de hogeschool de beoogde kwaliteitszorg via de geplande activiteiten zal realiseren. Daarbij vertrouwt ze er tevens op dat de aanbevelingen van de VKO worden meegenomen. Deze komen kortweg neer op:

- meer formaliseren, expliciteren en articuleren van kwaliteitszorg en verbeterbeleid met behoud van het goede van de huidige kwaliteitscultuur;
- meer differentiëren en onderscheiden in het praten en schrijven over onderzoekskwaliteit naar de verschillende typen, niveau's en domeinen van onderzoek;
- uiterlijk in 2011 een externe evaluatie van onderzoek die recht doet aan de hiervoor genoemde verscheidenheid op basis van een meer gearticuleerd beoordelingskader;
- een scherpere positionering van de lectoraten bij de verdere ontwikkeling van kwaliteit en kwaliteitszorg.

Bijlage 1 Instellingsbesluit VKO

Het bestuur van de HBO-raad, vereniging van hogescholen,

gelet op het door de vereniging in 2008 vastgestelde *basisdocument kwaliteitszorgstelsel ten aanzien van het onderzoek aan hogescholen* (hieronder verder aangeduid als *basisdocument*) als nadere uitwerking van het in 2007 vastgestelde *brancheprotocol kwaliteitszorg onderzoek*

BESLUIT

Artikel 1: Instelling

1. Er is met ingang van 23 maart 2009 een validatiecommissie kwaliteitszorg onderzoek, hierna te noemen VKO.
2. De VKO is ingesteld voor de periode 2009-2015.

Artikel 2: Samenstelling

1. De VKO bestaat uit zeven leden, waaronder de voorzitter en de vicevoorzitter.
2. De volgende leden zijn door de HBO-raad benoemd:
 - Prof. dr. P.L. (Pauline) Meurs (voorzitter);
 - Prof. dr. F.A. (Frans) van Vught (vicevoorzitter);
 - Drs. B. (Bart) van Bergen (lid);
 - Dr. C.M. (Tini) Hooymans (lid);
 - Drs. P.M. (Paul) van Roon (lid);
 - Drs. P.M.M. (Paul) Rullmann (lid);
 - Prof. dr. H.W. (Henk) Volberda (lid).
3. De HBO-raad voorziet in het secretariaat van de VKO.

Artikel 3: Taak en werkwijze

1. De taak van de VKO is het zesjaarlijkse evalueren en valideren van de kwaliteitszorgsystemen van hogescholen op het aggregatieniveau van de instelling, voor zover de kwaliteitszorg betrekking heeft op het (praktijkgerichte) onderzoek van de hogeschool.
2. De VKO hanteert het in het basisdocument beschreven validatiekader bij het valideren van de kwaliteitszorg van elke hogeschool en komt onafhankelijk en objectief tot een validatiebesluit.
3. De VKO komt op basis van haar evaluerende activiteiten tevens tot analyses en aanbevelingen voor verdere verbetering van het kwaliteitszorgsysteem van de hogeschool.
4. De VKO baseert haar validatiebezoek op een door de hogeschool uitgevoerde zelfevaluatie. Het basisdocument specificeert de eisen die aan zelfevaluatie en validatiebezoek inclusief de op te leveren rapportages worden gesteld.
5. De VKO bepaalt haar eigen procedures en werkwijze ten aanzien van het validatiebezoek, de validatie en de oplevering van de rapportages binnen de kaders van het basisdocument.

6. De VKO brengt op basis van elk validatiebezoek een openbaar validatierapport uit zoals bedoeld in het basisdocument, nadat hoor en wederhoor heeft plaatsgevonden.
7. Indien de VKO tot een *voorwaardelijke* validatie heeft geoordeeld worden afspraken gemaakt voor een vervolvalidatie binnen een termijn van twee jaar. Daarop baseert de VKO of sprake is van *onvoorwaardelijke* validatie of dat geen validatie wordt verleend.

Artikel 4: Rapportage en informatievoorziening

1. De besturen van de hogescholen dragen er zorg voor dat elk rapport van een externe evaluatiecommissie als bedoeld in het bovengenoemde basisdocument, vergezeld van het eventuele bestuursstandpunt over dat rapport, binnen een maand na het openbaar maken van het rapport ter kennis van de VKO wordt gebracht.
2. De besturen van de hogescholen dragen er zorg voor dat een gedocumenteerd zelfevaluatie-rapport tijdig ter beschikking wordt gesteld aan de VKO en dat een validatiebezoek kan plaatsvinden, beide conform de kaders die daaraan door middel van het basisdocument zijn gesteld en de procedures die binnen die kaders door de VKO worden opgesteld.
3. De VKO draagt er zorg voor dat elk validatierapport ter beschikking wordt gesteld aan de HBO-raad en de Minister van OCW.
4. De VKO draagt er zorg voor dat de door haar ontvangen externe *evaluatie*rapporten vanuit de hogescholen alsmede de door haar zelf gepubliceerde *validatie*rapporten vrij verkrijgbaar zijn via de website van de VKO.

Artikel 5: Geldmiddelen

1. De basisinfrastructuur van de VKO (t.b.v. secretariaat, communicatie en algemene vergaderingen) wordt gefinancierd met de jaarlijks te indexerende doelcontributie van de hogescholen.
2. De reëel gemaakte kosten (honoraria en reiskosten van de betreffende deelcommissie VKO) per validatie worden via de HBO-raad bij de betreffende hogeschool in rekening gebracht.
3. De VKO-leden ontvangen via de HBO-raad een jaarlijkse vergoeding op basis van het aantal verrichte validaties en bijgewoonde VKO vergaderingen.

Artikel 6: Planning

1. De validaties door de VKO vinden plaats in de volgende vastgestelde volgorde:
2009: Hogeschool Utrecht, Gerrit Rietveld Academie, Hogeschool Zuyd;
2010: Hogeschool van Beeldende Kunsten Muziek en Dans, Hogeschool van Amsterdam, De Haagse Hogeschool, Hogeschool INHOLLAND, Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, Hanzehogeschool Groningen;
2011: Fontys Hogescholen, Hogeschool Leiden, Aeres Groep, Gereformeerde Hogeschool Zwolle, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Saxion Hogescholen;
2012: Hogeschool Zeeland, Interactum (Hogeschool IPABO, Marnix Academie, Hogeschool Domstad, Iselinge Hogeschool, Hogeschool De Kempel en Katholieke PABO Zwolle);

- Hogeschool Edith Stein separaat), Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, Stenden Hogeschool, Hogeschool Helicon, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten;
- 2013: Codarts Hogeschool voor de Kunsten, Van Hall Larenstein, Hogeschool Rotterdam, NHTV internationale hogeschool Breda, ArtEZ hogeschool voor de kunsten, Windesheim;
- 2014: Avans Hogeschool, Design Academy Eindhoven, Driestar educatief, HAS Den Bosch, Christelijke Hogeschool Ede, Hotelschool Den Haag.
2. Van deze planning kan alleen worden afgeweken in uitzonderlijke situaties. VKO, HBO-raad en betreffende hogescho(o)l(en) treden met elkaar in overleg indien volgens een van deze partijen sprake is van een situatie die wijziging in de planning noodzakelijk maakt. Het bestuur van de HBO-raad stelt de gewijzigde planning vast en communiceert deze via de geëigende kanalen.
 3. De specifieke planning per validatietraject wordt in overleg tussen VKO en hogeschool gemaakt, e.e.a. conform de procedures van de VKO.

Artikel 7: Evaluatie

1. Na twee jaar (gerekend vanaf de eerste validatie) zal het overkoepelende kwaliteitszorgstelsel -en daarbinnen de rol en het functioneren van de VKO- worden geëvalueerd op basis van de opgedane ervaringen. Hierop wordt mede gebaseerd of en welke eventuele tussentijdse aanpassingen in samenstelling, organisatie en werkwijzen nodig zijn.
2. Ruim voor het aflopen van de periode waarop dit instellingsbesluit betrekking heeft zal het stelsel -en daarbinnen de rol en het functioneren van de VKO - worden geëvalueerd met het oog op de vormgeving en invulling van de kwaliteitszorg t.a.v. onderzoek in de erop volgende periode.

Den Haag, 23 maart 2009

D. Terpstra,
voorzitter HBO-raad

Bijlage 2 Overzicht bestudeerd materiaal

1. Overzicht van opleidingen van de Hogeschool
2. Achtergrondinformatie over de lectoraten en het RAAK-project
3. Inventarisatie van markante resultaten van onderzoek in oktober 2009
4. Vragenlijst van de interne evaluatie van onderzoek binnen de Hogeschool
5. Rapport externe evaluatiecommissie onderzoek d.d. 4 december 2009
6. Reflectie op het onderzoeksmodel van de Hogeschool door prof. W.A. Wagenaar
7. Reflectie op het onderzoeksmodel van de Hogeschool door dr. Carla Delfos
8. Overzicht van de beoordelingen van de reguliere accreditaties door de NVAO,

Bijlage 3 Bezoekprogramma

09.00 - 09.45 : Welkom plus korte presentatie vanuit de Hogeschool

- Frans de Ruiter, voorzitter CvB, tevens directeur Academie der Kunsten Universiteit Leiden
- Jack Verduyn Lunel, vice-voorzitter CvB, tevens directeur Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten
- Henk van der Meulen, lid CvB, tevens directeur Koninklijk Conservatorium

09.45 - 11.15 Besloten vergadering VKO

11.15 - 12.30: Vraaggesprek CvB en staf/management

- Frans de Ruiter, portefeuillehouder onderzoek CvB, 3de cyclus
- Peter Dejans, directeur Orpheus Instituut Gent, 3de cyclus
- Jan Kleinbussink, MA/BA muziek
- Erik van Blokland, MA beeldend
- Yolande Kolstee, BA beeldend /RAAK-publiek

12.30 - 13.15 Besloten vergadering/lunch

13.15 - 14.30: Vraaggesprek Lectoren

- Rineke Smilde – Lifelong Learning in Music & the Arts
- Janneke Wesseling – Kunstenaarstheorieën en de artistieke praktijk
- Bart van Rosmalen – Docent van de 21ste eeuw

14.35 - 15.20: Vraaggesprek Onderzoekers / docenten

- Henk Borgdorff
- Paul Scheepers
- Adri de Vugt
- Jed Wentz

15.20 - 16.30: Besloten vergadering VKO

16.30 - 17.15: Terugkoppeling plus resterende vragen

17.15 - 19.30: Besloten vergadering/diner

Antecedenten VKO deelcommissie

Drs. P.M.M. (Paul) Rullmann (lid, dagvoorzitter);

Lid CvB TU Delft. Lid Commissie tussentijdse evaluatie lectoren en kenniskringen.
Oud lid CvB Hogeschool Haarlem.

Drs. B. (Bart) van Bergen (lid);

Technisch adviseur medische universiteiten Vietnam inzake de ontwikkeling van Centers of Excellence. Oud-faculteitsdirecteur Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Oud-voorzitter sectoraal adviescollege hgzo.

Dr. C.M (Tini) Hooymans (lid);

Lid TNO Raad van Bestuur. Plaatsvervangend Kroonlid SER. Lid Adviesraad Wetenschap en Technologie (AWT).

Drs. M.A. (Marcel) de Haas (secretaris)

Projectmanager Kwaliteitszorg Onderzoek HBO-raad. Voorheen adjunctdirecteur Onderwijsvisitaties HBO-raad, manager Beleid, Kwaliteit en IR Hogeschool INHOLLAND en onderzoeker Universiteit Leiden.